

Степанюк І. Оптимізація педагогічної взаємодії засобами транзактного аналізу // Психологічні дослідження: наукові праці студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 1. / за ред. О.Л.Музики, В.О. Климчука. – Житомир, 2009. – с. 63-66 (у співавторстві з В.В. Горбуною).

63

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАСОБАМИ ТРАНЗАКТНОГО АНАЛІЗУ

Інна Степанюк
студентка 4 курсу соціально-
психологічного факультету

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
доцент В.В. Горбунова

Проблема оптимізації педагогічної взаємодії, з огляду на рух української системи вищої освіти у напрямку Болонського процесу, викликає широкий інтерес в наукових колах.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблема взаємин педагогів і вихованців розглядається, насамперед, у контексті педагогічного спілкування (Л.В. Долинська, В.М. Рогинський). Окремі дослідження присвячуються проблемі взаємин викладачів і студентів (С.С. Вітвицька Г.Ю. Микитюк), ціннісної підтримки студентів викладачами в ході навчально-виховного процесу (О.Л. Музика).

Е. Берн вважає, що будь-яка взаємодія, в ході якої люди намагаються дотримуватись певних правил, є контрактною [3, с. 143].

64

В. Джойс та Й. Стюарт, наголошують на тому, що контракт включає не лише формальні вербалізовані вимоги, а й неявні, приховані очікування, такі, які лише мають на увазі. З таких позицій взаємодія між викладачами та студентами у вищій школі також є контрактною, адже окрім системи формальних вимог, які прописані в навчальних робочих програмах, інструктивно-методичних матеріалах та інших нормативних документах, є ще й взаємні очікування учасників педагогічного процесу, які рідко вербалізуються, однак справляють не менший вплив на якість педагогічної взаємодії. Результати наших попередніх досліджень показали, що корені непорозуміння між

учасниками взаємодії криються переважно у тому, що характеристики особистісного росту, які є найважливішими для викладачів, ними не вербалізуються, а залишаються у структурі контракту, як неявні домовленості.

На нашу думку, вербалізація викладачами своїх неявних очікувань та надання ціннісної підтримки студентам (підтримка бажаних форм поведінки) є одним із шляхів оптимізації педагогічної взаємодії в системі “викладач-студенти”.

У нашому дослідженні здійснена спроба впровадження елементів ціннісної підтримки у навчально-виховний процес соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка. В основі програми – окремі елементи транзактного аналізу (поняття контракту як системи явних вербалізованих і неявних очікувань та використання поглажувань з метою заохочення бажаної діяльності клієнтів в процесі психотерапії), а також теоретичні ідеї та практичні нароби О.Л. Музики (програма ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості “Три кроки”).

В результаті дослідження була розроблена поетапна структура програми оптимізації педагогічної взаємодії. Перший етап програми – досягнення контрактних домовленостей. На цьому етапі проводилось опитування викладачів з метою виділення основних способів ціннісної підтримки студентів в ситуаціях навчальної взаємодії. Ідея ціннісної підтримки як “системи заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для виникнення або збереження суб’єктних цінностей, за допомогою яких людина реалізує потребу у визнанні” запозичена з робіт О.Л. Музики [2; с. 170]. Серед способів ціннісної підтримки найчастіше зустрічаються як вербальні формули (“відчувається рівень Вашої когнітивної складності” (підтримка вдумливого ставлення студента до навчального матеріалу), “мені подобається хід Ваших

думок, дякую” (підтримка логічного та обґрунтованого викладу студентом навчального матеріалу), “Ви зразок відповідальності”

65

(студент вчасно виконує усі завдання)), так і невербальні форми ціннісної підтримки (викладачі рекомендують додаткову літературу, пропонують займатись науковою роботою, діляться бібліотекою, обговорюють прочитане та ін.). Варто зауважити, що майже всі викладачі, відмічають те, що завжди ставлять високі бали, коли студент проявляє творчий потенціал в ході розв’язання навчально-виховних завдань.

На другому етапі програми був проведений аналіз ефективності програми оптимізації педагогічної взаємодії засобами транзактного аналізу. В ході факторизації оціночних матриць ми отримали семантичні поля сприймання студентами педагогічної взаємодії до та після впровадження програми (рис.1.)

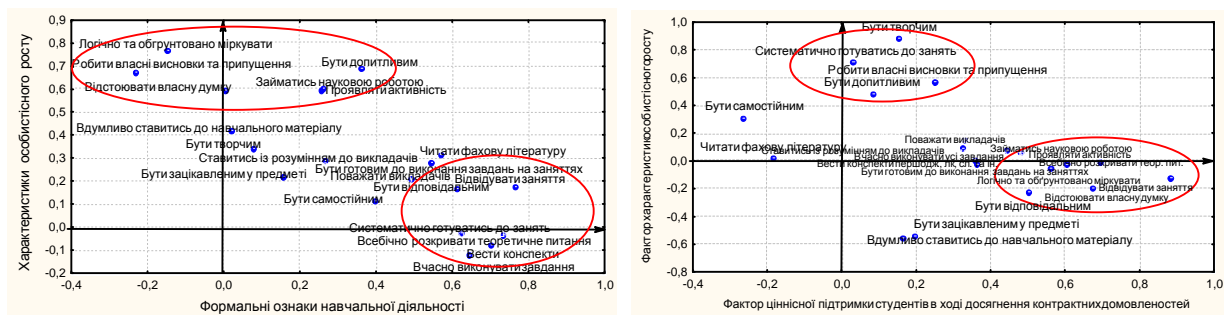

Рис. 1. Семантичні поля сприймання студентами педагогічної взаємодії до та після впровадження програми

Про ефективність розробленої програми оптимізації педагогічної взаємодії свідчать зміни у структурі смислової сфери студентів, оскільки по іншому сформувались на семантичних полях параметри сприймання студентами оптимальної педагогічної взаємодії до та після впровадження програми. Якщо, наприклад, до початку програми для студентів важливішими виступали формальні ознаки навчальної діяльності (систематично готуватись до занять, відвідувати заняття, вести конспекти та ін.), то після впровадження програми студенти

підкреслюють також і важливість неформальних очікувань викладачів і прагнуть відповідати їм (бути творчим, допитливим, робити власні висновки та припущення та ін.). Цікавим є факт, що студенти дотримуються лише тих неформальних очікувань викладачів, які ціннісно підтримуються викладачем. На це вказують параметри оптимальної педагогічної взаємодії, які входять до складу першого фактору – фактор ціннісної підтримки контрактних домовленостей, який відображений на семантичному полі сприймання студентами педагогічної взаємодії після впровадження програми.

66

Список використаних джерел

1. Булах І.С., Долинська Л.В. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів. / Навчально-методичний посібник. - К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – 114 с.
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – С. 170-172.
3. Steiner C.M. Scripts People Live; Transactional Analysis of Life Scripts. New York; Grove Press, 1990.